

HÁZTARTÁS- ÉS CSALÁDSZERKEZET

Murinkó Livia – Földházi Erzsébet

FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSOK

- A háztartások összetételét érintő legfontosabb változás az egyszemélyes háztartások számának és arányának jelentős növekedése. Arányuk 1990 és 2005 között 24%-ról 29%-ra nőtt, 2005-ben 1 millió 163 ezer háztartás tartozott ebbe a típusba, és a lakosság 12%-a egyedül élt. Az egyedül élők kétharmada nő. 70 éves kor fölött már minden második nő egyedül él, és döntő többségük özvegy. Az egyedül élő férfiak körében a nőtlenek képviselik a legnagyobb arányt, őket az elváltak és az özvegyek követik.
- A családokon belül a házaspáros családok aránya 1990 és 2005 között

80%-ról 71%-ra mérséklődött, az élettársi kapcsolatban élők 1990-es 5%-os aránya folyamatosan növekedve megháromszorozódott. Az egyszülős családok aránya 15,6%-ról 16,8%-ra növekedett, s ezen belül 80%-ról 87%-ra emelkedett az anya-gyermek típusú egyszülős családok aránya.

- Az élettársi kapcsolatban élők között nagyobb arányban vannak gyermektelenek, mint a házaspárok között, és kisebb a kétgyermekesek aránya is. A gyermekes családok közül a házaspárok nevelik a legtöbb gyermeket, az élettársi kapcsolatban élők kevesebbet, őket a gyermeküket egyedül nevelő anyák követik, s a legkevesebb gyermeket az egyedülálló apák nevelik.
- A 2003 és 2008 közötti időszakban az újszülöttek 9%-a érkezett egyszülős családba. 15 éves koráig a gyermekek 27%-a megtapasztalta, milyen egyszülős családban élni, és átlagosan 1 évet és 11 hónapot töltöttek el ilyen háztartásban. 7% élt már ún. mozaik-családban, amelyben nevelőszülő és esetleg fél- vagy mostoha-testvérek is jelen vannak. A 2000-es évek közepén azonban a 15 évesek többsége, 73%-a továbbra is mindkét vér szerinti szülővel élt.

A HÁZTARTÁSOK ÉS CSALÁDOK MÉRETE ÉS ÖSSZETÉTELE

A családszerkezet megismeréséhez elengedhetetlen a háztartások vizsgálata. Nem minden esetben egyetlen család^F alkot egy háztartást^F; egy háztartásban egy vagy több család is élhet, és vannak *nem családháztartások*^F, ilyenek például az *egyszemélyes háztartások*^F.

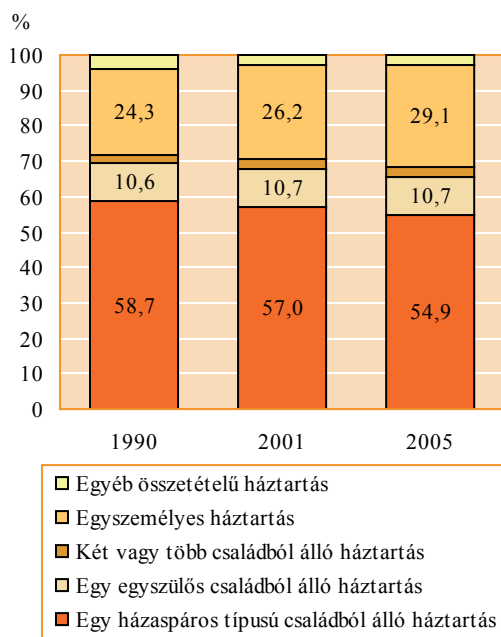
Az 1990-es népszámláláskor 3 889 532 háztartás volt Magyarországon, 2001-ben 3 862 702, 2005-ben pedig 4 001 976. Közben a háztartások száma az ezredforduló után növekedett, a *családháztartások*^F száma és a benne élők létszáma 1990 óta fokozatosan csökken, nagyrészt a népesség öregedése és a termékenység csökkenése következtében. A házaspárok alkotta családok átlagos nagysága 2001-ben 3,18 fő volt, négy évvel később már csak 3,14 fő. Az élettársi kapcsolatban élők családnagysága ugyanebben az időszakban nagyobb mértékben, 2,98 főről 2,87-re csökkent. Az egy szülő gyermekkel típusú családok száma növekedett ugyan, de átlagos létszámuk szintén csökkent, vagyis minden gyermekes háztartásban kevesebb gyermeket nevelnek a szülők.

A háztartások összetételét tekintve csökkent azoknak a háztartásoknak az aránya, amelyekben egy házas- vagy élettársi kapcsolatban élő pár él együtt (gyermekkel vagy anélkül), de továbbra is ők alkotják a háztartások többségét, és a népesség 68,9% -a ilyen háztartásban él. Az élettársi kapcsolatok terjedését jelzi, hogy 2001-ben a háztartások 6,3, 2005-ben már 7,8%-át alkotta egy élettársi kapcsolatban együtt élő pár (és az esetleges gyermekeik). Ez azt jelenti, hogy 2005-ben az egy családból álló házaspáros típusú háztartások 13,2%-ában a partnerek házasságkötés nélkül éltek együtt.

Az egyszemélyes családból álló háztartások aránya 1990 óta stagnál, az egyszemélyes háztartások aránya pedig növekszik. 2005-

ben az össznépesség 11,8%-a egyedül élt, és a háztartások 29,1%-a volt egyszemélyes. A háztartások átlagos méretének csökkenése tehát elsősorban az egyedül élők növekvő arányának tudható be. Az egyszemélyes és az *egycsaládos háztartások*^F együttesen az összes háztartás közel 95%-át teszik ki, vagyis egyre ritkább, hogy több család vagy több – nem családot alkotó – személy éljen egy fedél alatt (1. ábra).

1. ábra: A háztartások összetételének alakulása

Forrás: KSH (2004); KSH (2006).

A népesség öregedése a háztartásokban élők korösszetételében is megmutatkozik. Az 1990. évi 37,5%-ról 2005-re 40,4%-ra emelkedett azoknak a háztartásoknak az aránya, ahol legalább egy időskorú, 60 éves vagy ennél idősebb élt. A legnagyobb számbeli gyarapodást a csak időskorúakból álló háztartások mutatták, 15 év alatt 5 százalékpontos növekedéssel. Ezzel párhuzamosan 1990 és 2005 között 16-ról 14%-ra csökkent azon háztar-

tások részaránya, amelyben az idősök középkorúakkal vagy fiatalokkal élnek együtt. A háztartástagok korösszetétele szerint a legnagyobb arányt a fiatalok és középkorúak – jellemzően a szülő(k) és gyermek(ek) – alkotta háztartások képviselik, bár az arányuk 1990 óta kismértékben csökkent. A különböző generációk együttélése ebből a szempontból is egyre ritkábbá válik. Minden olyan háztartástípusnak, amelyben 30 év alatti fiatalok is élnek, mérséklődött a részaránya, ami a csökkenő születésszám nyilvánvaló következménye. Ezen belül feltűnő a csak fiatalokból álló háztartások hányadának visszaesése, részben a szülői otthon egyre későbbi elhagyásának, az önálló otthontemelés nehézségeinek, részben – ettől nem függetlenül – a családalapítás halogatásának következtében (2. ábra).

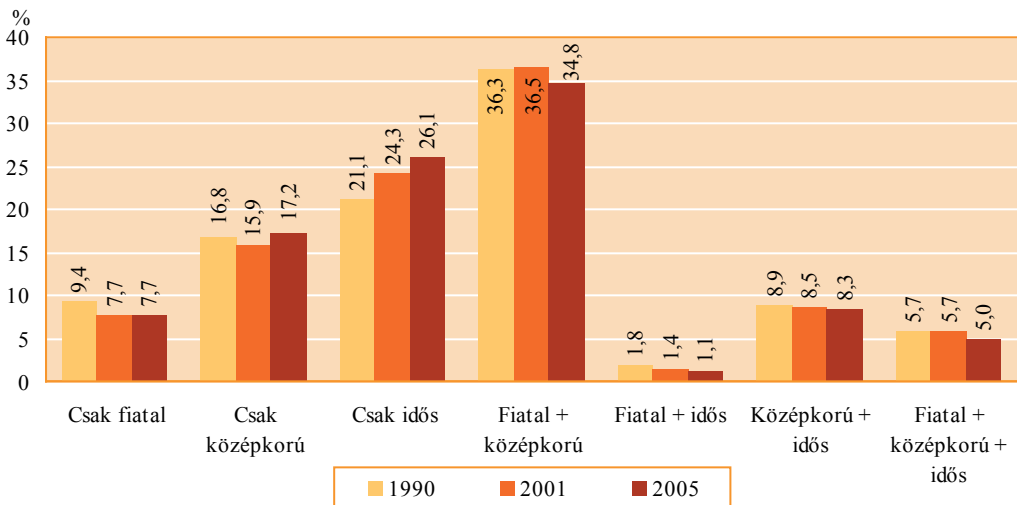
Magyarországon 2005-ben 2 849 ezer családban 8 212 ezer személy élt, a népesség 81,4%-a. A családok száma 1990 és 2005 között folyamatosan, összességében 48 ezer

családdal csökkent, az átlagos családnagyság pedig 2,92 főről 2,88 főre változott.

A családok összetétele jelentős átalakuláson ment keresztül (3. ábra). Míg 1970-ben a családok 90%-a házaspáros típusú volt, 1990-től ez az arány 83–85%-ra mérséklődött. A házaspáros típusú családokon belül folyamatosan nőtt, 1990 és 2005 között megháromszorozódott az élettársi kapcsolatok aránya. Bár az élettársi kapcsolat egyre elfogadottabbá válik és a házassági kedv csökken, a népesség túlnyomó többsége továbbra is házaspáros családban él.

A válások magas száma és az élettársi kapcsolatok bomlékonysága miatt az egyszülős családok aránya kissé emelkedett, 1990-ben a családok 15,6%-a, 2005-ben 16,8%-a volt egyszülős. Ezen belül a döntő többséget az anya gyermekével/gyermekével együttélés alkotja, 1990-ben az egyszülős családok 80%-kát, 2001-ben 88, 2005-ben 87%-kát tette ki. Az apa és gyermeke(i) együttélések meglehetősen ritkák.

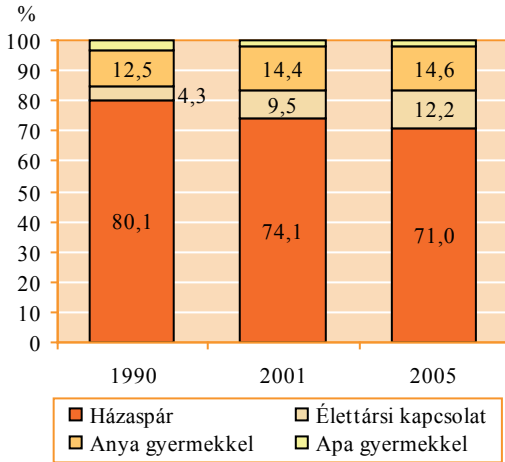
2. ábra: A háztartások korösszetételének változása

Forrás: KSH (2004); KSH (2006).

A háztartástagok életkori besorolásánál a 0–29 évesek számítanak fiataloknak, a 30–59 évesek középkorúaknak és a 60+ évesek időseknek.

3. ábra: Az egyszemélyes háztartások összetételének alakulása

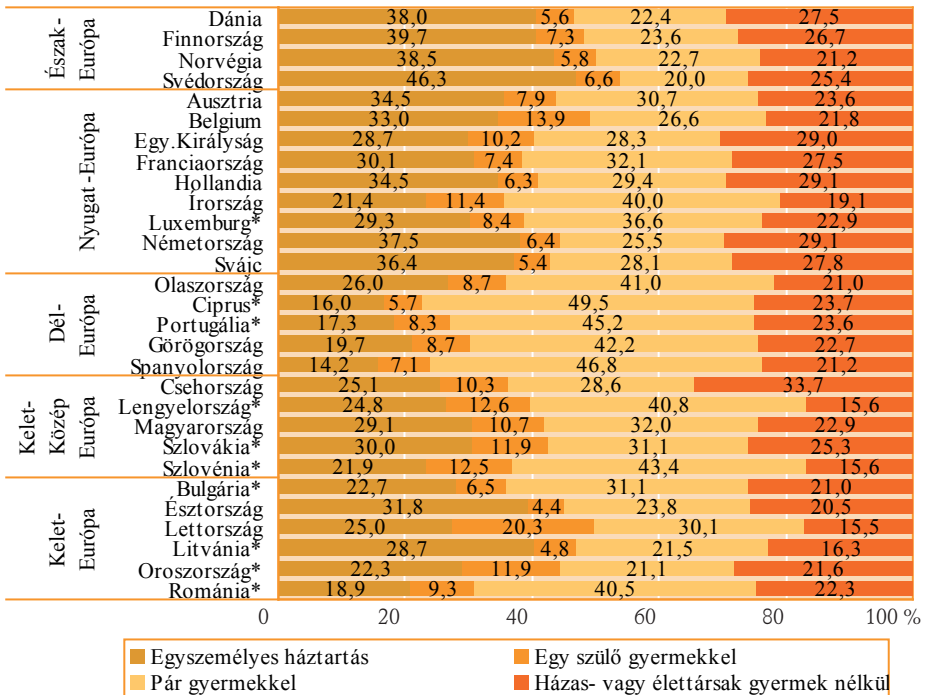

Forrás: KSH (2004); KSH (2006).

A háztartástípusok megoszlása jelentős különbségeket mutat Európán belül (4. ábra). A

többséget szinte minden országban a párkapcsolatban, házastárssal vagy élettárssal élők háztartásai alkotják – a legnagyobb arányban a déli (64–77%), a legkisebb arányban az északi országokban (46–56%). Az összes háztartás átlagosan 44%-ában szülők és gyermekek együtt található. Ez az arány az északi országokban alacsonyabb, a keleti és főként a déli államokban magasabb. A házasságban vagy élettársi kapcsolatban élők alkotta háztartások több mint felében él gyermek. Európa keleti részén a legmagasabb az egy szülő és gyermeke(i) alkotta háztartások aránya is. Az összes háztartás 28%-a egyszemélyes. Észak-Európa országai a legmagasabb az egyszemélyes háztartások aránya – Svédországban majdnem minden második háztartás ilyen –, Nyugat-Európában is viszonylag magas, a keleti és különösen a déli országokban pedig alacsony. Például Spanyolországban csak a háztartások 14%-a egyszemélyes.

4. ábra: A háztartások megoszlása Európa egyes országában, 2005

Forrás: UNECE Statistical Database, <http://w3.unece.org/pxweb/>

* 2001/2002-es adat.

AZ ELSŐ ÖNÁLLÓ HÁZTARTÁS LÉTESÍTÉSE ÉS A SZÜLŐI HÁZBAN PÁRKAPCSOLATBAN ÉLŐK

A nukleáris családból és még egy vagy több családtagból (például a nagyszülőkből) álló háztartások száma és relatív gyakorisága viszonylag alacsony és kismértékben csökken, ennek ellenére az ilyen háztartások az életútjuk egy bizonyos szakaszában továbbra is sokak számára fontosak. Az NKI 2008 végén végzett kérdőíves vizsgálata szerint a 20–40 évesek körében az önálló háztartás alapításának medián életkora – az az életkor, amikor már minden második személy elköltözött a szülői háztartásból – 25 év, és a nők a korábbi családalapítás miatt rendszerint 3 évvel korábban hagyják el a szülői házat, mint a férfiak. Azok között a 20–40 éves nők és férfiak között, akik már valaha elköltöztek a szülői házból és már létesítettek tartós együttélést, minden harmadik még a kibocsátó családban élt, amikor összeköltözött az első partnerével. Ez különösen azt figyelembe véve magas arány, hogy a pár egyik felének mindenképpen el kell költöznie a szülői házból, hogy a partnerével élhessen (Murinkó, 2009). A keresztmetszeti kép

azt mutatja, hogy 2008-ban a 20–40 éves férfiak 44%-a és az azonos korcsoportba tartozó nők harmada (még vagy ismét) a szülői házban él. Mindkét nem esetében 2% azok aránya, akik a partnerük (élet- vagy házastársuk) szüleivel élnek együtt. A többség a saját és az esetleges házas- vagy élettárs szüleitől külön, önálló háztartásban él.

Bár a szülőikkel együtt élő 20–40 éves nők és férfiak döntő többsége nem rendelkezik élet- vagy házastársal, a kiterjesztett családi háztartásban és a három generációs családokban élők aránya nem elhanyagolható. Minden tizedik házaspár háztartásában a férj vagy a feleség egyik vagy mindkét szülője is megtalálható. Az élettársként együtt élők körében jóval gyakoribb, hogy a fiatal pár közös háztartásban él az egyik fél szülei: az élettársal élő 20–40 éves férfiak 24%-ára, a nők 18%-ára jellemző ez.

A szülői házban párkapcsolatban élő párok ezt a helyzetet rendszerint az önálló otthon kialakításának nehézsége miatt vállalt átmeneti megoldásnak tekintik. Erre utal, hogy a szülői házban élve párkapcsolatot kezdők mintegy háromnegyed része előbb-utóbb önálló otthonba költözik.

A saját, az élet- vagy a házastárs szüleivel együtt élők és együtt nem élők megoszlása partnerkapcsolati státus szerint (16–40 évesek), 2008

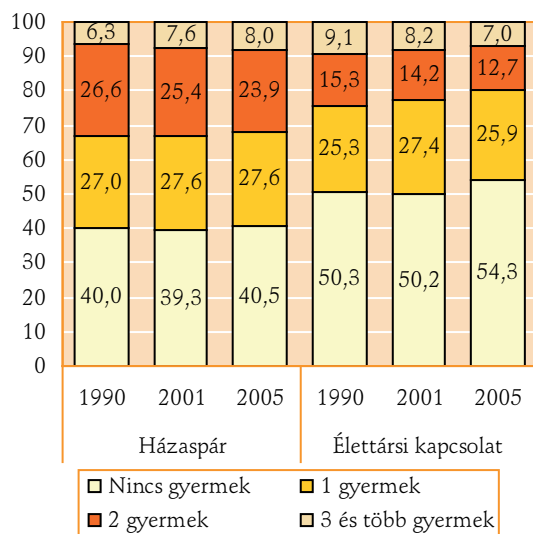
	Együtt él legalább az egyik szülővel	A házas- vagy az élettárs szüleivel él	Nem él a saját, a házas- vagy az élettárs szüleivel	Összesen, %
Férfi				
Házastárssal él	6,5	3,2	90,3	100,0
Élettárssal él	18,1	5,9	76,0	100,0
Külön élő partnere van	79,2	0,0	20,8	100,0
Egyedülálló	78,0	0,0	22,0	100,0
Összesen	44,0	2,1	53,9	100,0
Nő				
Házastárssal él	6,7	3,6	89,7	100,0
Élettárssal él	13,3	4,3	82,4	100,0
Külön élő partnere van	74,0	0,0	26,0	100,0
Egyedülálló	63,9	0,0	36,1	100,0
Összesen	32,4	2,3	65,3	100,0

Forrás: NKI Életünk fordulópontjai demográfiai adatfelvétel, 2008. Saját számítás.

GYERMEK A CSALÁDBAN

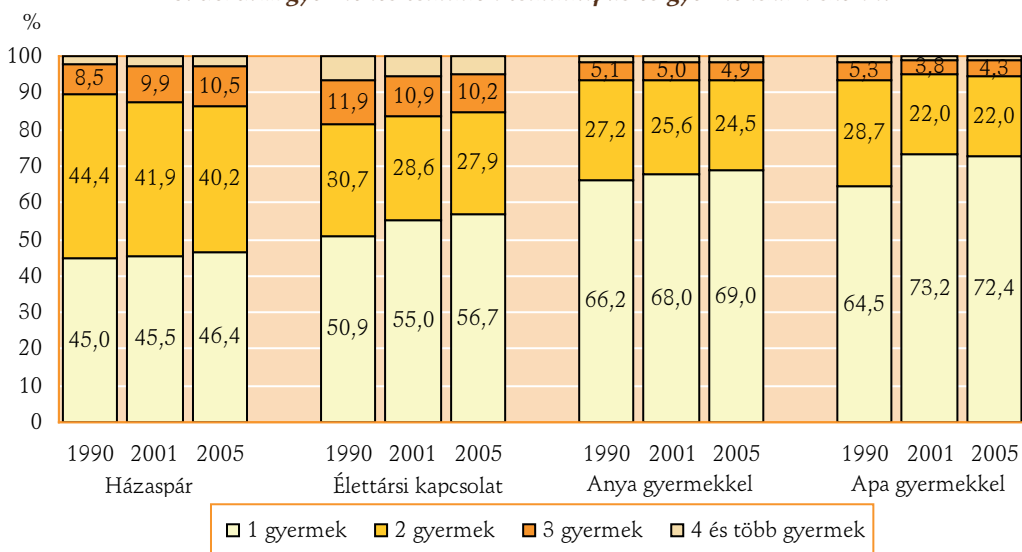
A házaspárok és az élettársi kapcsolatban élők gyermekszáma lényeges eltérést mutat. Ami a házaspárokat illeti, a gyermektelenek (4%) és az egygyermekesek (valamivel egyenyed fölött) részaránya 1990 és 2005 között lényegében változatlan maradt. A többgyermekesek között következett be némi átrendeződés: a kétgyermekesek aránya 26,6%-ról három százalékponttal csökkent, a három- és többgyermekeseké 6,4%-ról másfél százalékponttal nőtt. Az élettársi kapcsolatban élők között magasabb (50%) volt a gyermektelen párok aránya a két utolsó népszámlálás idején, és ez 2005-re tovább (54%-ra) emelkedett. Az egygyermekesek aránya a házaspáros családokéhoz hasonlóan 25–27%. A többgyermekesek aránya 1990-ben még 24,4% volt, 2005-ben már csak 19,8% (5. ábra).

5. ábra: A házaspáros típusú családok családtípus és gyermekszám szerint

Forrás: KSH (2004); KSH (2006).

6. ábra: A gyermekes családok családtípus és gyermekszám szerint

Forrás: KSH (2004); KSH (2006).

A házaspárok tehát átlagosan több gyermeket nevelnek, mint az élettársi kapcsolatban élők. A házaspárok átlagos gyermekszáma

100 családra vonatkoztatva mindhárom vizsgált évben 100 fölött volt (101–104 gyermek), az élettársi kapcsolatban élőké kevesebb és

folyamatosan csökkent, 1990 és 2005 között 89 gyermegről 76 gyermekre. A gyermektelen élettársi kapcsolatok arányának növekedése összefüggésben lehet azzal, hogy a fiatalok a párkapcsolat első szakaszában szívesen választják ezt az együttélési formát.

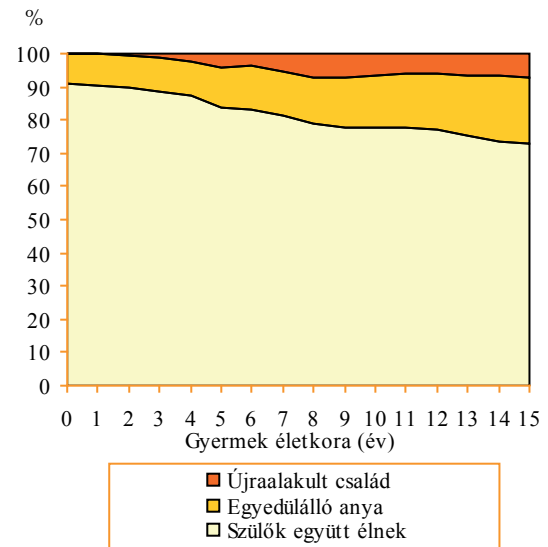
A gyermekes családok körében az egyszülős családokban magasabb az egygyermekesek és alacsonyabb a két- és többgyermekesek aránya, mint a házaspáros típusú családokban (6. ábra). Az élettársi kapcsolatban élők körében magasabb az egygyermekesek aránya, mint a házaspáros családokban, de nagyobb a három- és többgyermekesek aránya is. A két családtípusban a háromgyermekesek aránya kiegyenlítődtött a másfél évtized során, a négy- és többgyermekeseké az élettársi kapcsolatban élőknel az 1990-es évben még háromszorosa volt a házaspáros családokénak, 2005-re kétszeresre csökkent ez a különbség.

A családszerkezet alakulásának vizsgálata során kiemelten fontos a gyermekek szempontja, elsősorban az, hogy egy- vagy két-szülős családban nevelkednek-e, illetve hogy életük mely szakaszában milyen típusú családban élnek. A 2003 és 2008 közötti időszakban 0 és 15 év közötti gyermekek helyzetét a velük élő édesanya státusza szerint a 7. ábra mutatja. A vizsgált években az újszülött gyermekek 9%-ának volt egyedülálló az édesanyja, 20% élettársi kapcsolatban élt, 71% pedig házasságban. Tehát míg születésükkor a gyermek 91%-át mindkét vér szerinti szülő nevelte, ez az arány a 15 éves gyermekek körében már csak 73%. A gyermekek 15 éves korukig átlagosan 12,3 éven keresztül éltek együtt mindkét szülővel.

Az egyszülős családban nevelkedést 15 éves koráig minden negyedik gyermek megtapasztalta. Mivel a szülői kapcsolatok jelentős része nem a gyermek születésekor, hanem később bomlott fel, a gyermek életkorának előrehaladtával fokozatosan nőtt ennek a csoportnak az aránya (7. ábra). Az egyszülős családok tehát jóval több gyermeket érintenek az

életük egy rövidebb-hosszabb szakaszában, mint amelyre egy egyszerű pillanatfelvétel alapján következtethetünk. Az egyszülős családban leélt időszak aránya ellenben ennél kisebb. A 2003 és 2008 közötti időszakban a 0 és 15 éves kor közötti gyermekeket a lehetséges 15 évből átlagosan 1,9 évig nevelte egyedül az édesanyjuk.

7. ábra: A gyermekek megoszlása családtípus szerint a gyermek életkorának függvényében

Forrás: NKI Életünk fordulópontjai demográfiai adatfelvétel, 2008. Saját számítás.

A gyermekkorban egyszülős családban élők szülei később találhatnak új társat, és így ismét kétszülössé válik a család. 2003 és 2008 között a 15 éves gyermekek 7%-a élt újraalakult ún. „mozaik”-családban, amelyben egy nevelőapa és esetleg fél- vagy mostohatestvérek is jelen vannak. Ez újfajta családtípusokat és együttélési formákat eredményezhet, amelyek addig számukra ismeretlen kihívások elé állítják a családokat. A gyermekek átlagosan 0 és 15 éves koruk között kevesebb mint 1 évet éltek ilyen családban.

EGYSZEMÉLYES HÁZTARTÁSOK

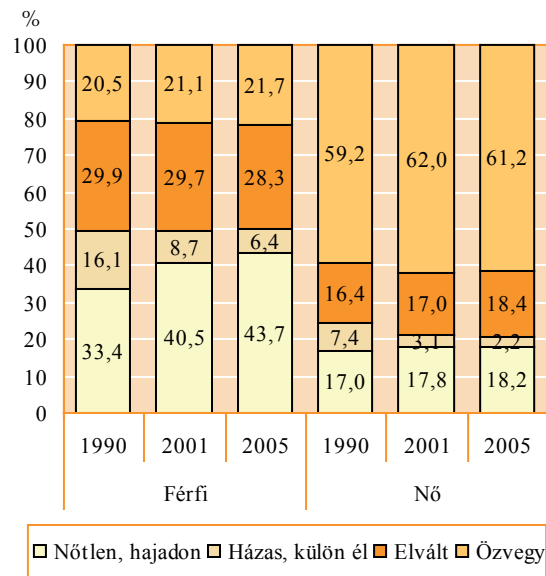
A magyarországi családokat érintő egyik legfontosabb változás, hogy a rendszerváltás óta jelentősen megnőtt az egyszemélyes háztartások aránya. 1990 és 2005 között az összes háztartáson belül 24%-ról 29%-ra emelkedett az arányuk, és 2005-ben 1 millió 163 ezer háztartás tartozott ebbe a típusba. 2005-ben már hasonló volt az egyszemélyes és a kétszemélyes háztartások aránya. A teljes népességnek 11,8%-a, összesen 1 163 000 fő él egyedül.

A nők majdnem kétszer akkor arányban élnek egyszemélyes háztartásban, mint a férfiak. Az egyedül élők között 1990-ben, 2001-ben és 2005-ben is 35% körül volt a férfiak részesedése, és 65% körül a nőké. Az eltérés legfőbb oka az, hogy a nők a férfiaknál – hosszabb átlagos élettartamuk miatt – sokkal gyakrabban özvegyülnek meg, és ezáltal maradnak egyedül.

Az egyszemélyes háztartások leggyakrabban a fiatalok szülői házból való elköltözésével, illetve az idősebbek körében a társ halála következtében alakulnak ki. Magyarországon az utóbbi eset a gyakoribb és a tartósabb, mivel a fiatalok kirepülése a szülői házból előbb-utóbb tartós párkapcsolat kialakításával jár, sőt gyakran (bár kissé csökkenő arányban) közvetlenül a szülői házból való elköltözés után, egyedül töltött időszak nélkül költöznek össze partnerükkel, házastársukkal.

2005-ben az egyszemélyes háztartásban élő férfiak legnagyobb csoportját a nőtlenek alkották (44%), őket az elváltak (28%), az özvegyek (22%), majd a külön élő házások (6%) követték. 1990 óta az egyedül élő férfiak körében fokozatosan növekedett a nőtlenek részaránya, a külön élő házásoké pedig jelentősen csökkent. A nők körében hajadonként kevesebb élnek egyedül (18%), mint a férfiaknál, kevesebben vannak az elváltak is (18%), az egyszemélyes háztartást alkotó özvegyek aránya viszont háromszor magasabb a nők körében (61%), mint a férfiaknál. A legtöbb egyedül élő nő özvegy (8. ábra).

8. ábra: Az egyszemélyes háztartásban élő férfiak és nők megoszlása családi állapot szerint

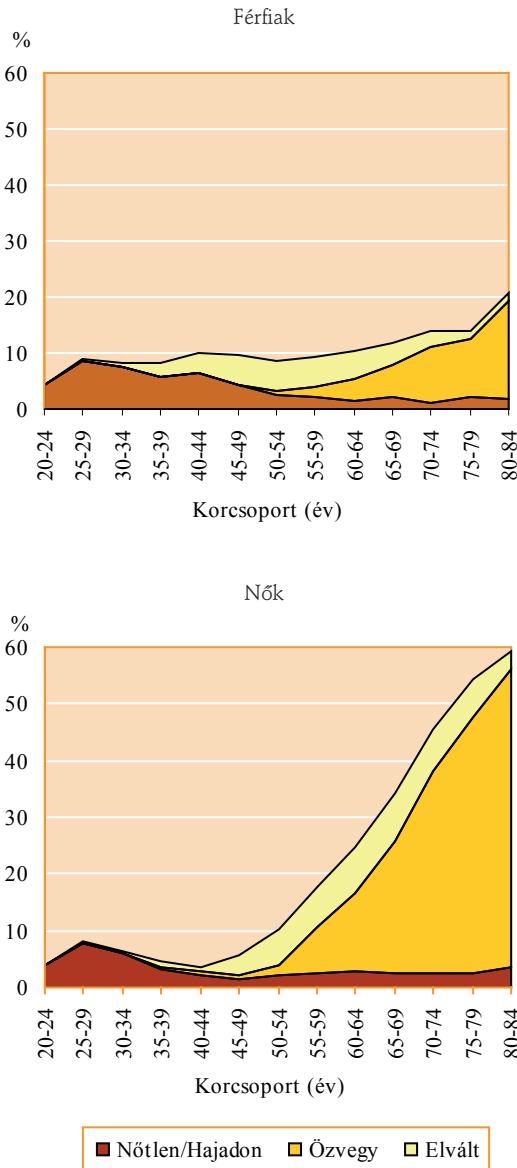

Forrás: KSH (2004); KSH (2006).

A 30 év alatti nők és férfiak még hasonló arányban élnek egyedül, 30 és 49 éves kor között a férfiak, később pedig a nők aránya a nagyobb. A harmincas és negyvenes éveikben járó férfiak körében több az egyedül élő egyedülálló és az elvált, mint a hasonló korú nők esetében, mivel a férfiak a nőknél valamivel idősebb életkorban teremtenek párkapcsolatot, illetve válás esetén ritkábban marad náluk a gyermek. Az egyedül élő hajadon, nőtlen „szinglik” aránya 30 éves kor fölött folyamatosan csökken, és egyetlen korcsoportban sem éri el a 10%-ot (9. ábra).

50 éves kor felett látványossá válik a férfiak magasabb halandóságának a háztartá szerkezetre gyakorolt hatása. Az életkor előrehaladtával a nők egyre nagyobb arányban maradnak egyedül egyszemélyes háztartásban, és így nő a különbség a férfiak és a nők között. 70 éves kor fölött már minden második nő egyedül él, és a döntő többségük özvegy.

9. ábra: Az egyszemélyes háztartásban élő nők és férfiak aránya és családi állapota az életkoruk szerint, 2008

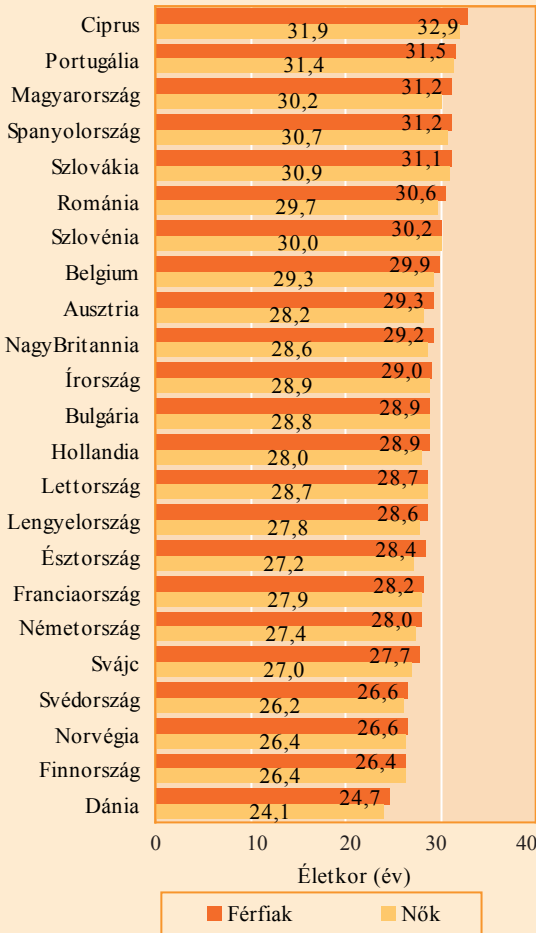
Forrás: NKI Életünk fordulópontjai demográfiai adatfelvétel, 2008. Saját számítás.

AZ ÖNÁLLÓ HÁZTARTÁS KIALAKÍTÁSÁNAK LEGMAGASABB ELFOGADOTT ÉLETKORA EURÓPÁBAN

A felnőtté váló fiatalok a szülői házból való elköltözés révén hoznak létre új háztartást. Európa egyes országai nem csak a háztartásszerkezet jellemzői és az önálló háztartás kialakításának időzítésében térnek el egymástól, hanem abban is, hogy a társadalom szerint mikorra „illik” elhagyni a szülői házat. A férfiakra vonatkozó elvárás egy kissé megengedőbb, és fél-egy évvel későbbi életkort határoz meg, mint a nők esetében.

A korai és viszonylag egységes elköltözési magatartással jellemezhető Észak-Európában a legalacsonyabb az az életkori határ, amikortól az emberek már túl idősnek tartanak egy nőt vagy egy férfit ahhoz, hogy a szüleivel éljen. A skandináv országokban úgy gondolják, hogy legkésőbb 26–27 éves korra el kell költözni a szülői házból. Nyugat-Európa legtöbb országa a középmезőnybe tartozik, ahol 27–30 év az legmagasabb elfogadott elköltözési életkor. A volt szocialista országok közül Észtországban és Lengyelországban a legszigorúbb a fiatalok és szüleik együttélésének a megítélése, már 27–29 éves korra elvárás, hogy önálló háztartással rendelkezzenek. A viszonylag késői elköltözéssel és a viselkedés sokféleségével jellemezhető dél-európai országok – valamint Magyarország – a legmegengedőbbek: csak 30 éves kor fölött várják el, hogy a felnőtt gyermek elhagyja a szülői háztartását. Magyarországon a nőkre vonatkozóan 30, a férfiakra 31 év az átlagos életkor. Az önálló háztartás kialakítására vonatkozó norma gyengességére utal az is, hogy hazánkban meglehetősen sokan (a férfiakra vonatkozóan 35%, a nőkre 43%) azt mondták, hogy egy nő vagy egy férfi sohasem túl idős ahhoz, hogy a szüleivel éljen.

Mikortól túl idős egy nő/férfi ahhoz, hogy még a szüleivel éljen? Átlagos életkorok Európa egyes országában, 2006

Forrás: European Social Survey, harmadik hullám, 2006. Saját számítás.

gyermek nélkül; vagy b) egy snya) nőtlen, hajadon gyermekkel.

Közös háztartásba az olyan együtt lakó személyek tartoznak, akik egy lakásban vagy annak egy részében laknak, a létfenntartás (például étkezés, napi kiadások) költségeit – legalább részben – közösen viselik. Az előbbieket teljesülése esetén sem minősülnek egy háztartásban élőknek az ugyanabban a lakásban lakó személyek, ha önálló lakás-használati jogcímük van. A tulajdonos, illetve a bérlő az albérlőjével, ágybérlőjével soha nem alkot közös háztartást, utóbbiak (ha családot alkotnak, családtagjaikkal együtt) mindig külön háztartásba tartoznak.

Ha a háztartás egy családból áll, a család és a háztartás lényegében azonos, a háztartás egycsaládos. Az egycsaládos háztartás a családtól abban különbözik, hogy a családdal együtt élő rokon vagy nem rokon személyeket (ideértve a családdal élő állami gondozott gyermekeket is) a családtagok száma nem, a háztartás tagjainak száma viszont tartalmazza. Ha több család vezet közös háztartást, a háztartás többcsaládos. A két vagy több családból álló háztartások tagjainak száma – hasonlóan az egycsaládos háztartásokhoz – a háztartást alkotó családok tagjainak számán kívül magában foglalja a családokkal élő, de külön családot nem alkotó személyek számát is. Az egy vagy több családot magában foglaló háztartás az ún. családháztartás.

Azt a háztartást, ahol nem alakul ki család, nem családháztartásnak nevezik. Ezek a következők: a) egyszemélyes háztartás, amikor a háztartást egyetlen személy alkotja; b) egyéb összetételű háztartás, amelyben csak családot nem képező személyek élnek. Ez utóbbi lehet: együtt élő, de családot nem alkotó rokon személyek (például testvérek, csak házas és/vagy volt házas gyermekével egyedül élő apa vagy anya, az egyik nagyszülő bármilyen családi állapotú unokájával; nem rokon személyek (például barátok) háztartása; családot nem alkotó rokon személyekből és a velük élő nem rokon személyekből álló háztartás (például két testvér és a barátaik).

FOGALMAK

A család a házastársi vagy élettársi, illetve vérségi kapcsolatban együtt élők legszűkebb köre. A család lehet a) házaspáros típusú, ezen belül házaspár vagy élettársi kapcsolatban együtt élő két személy, akár nőtlen, hajadon gyermekkel, akár

HONLAPOK

www.demografia.hu – KSH Népeségtudományi Kutatóintézet
www.ksh.hu – Központi Statisztikai Hivatal

www.nepszamlalas2001.hu – 2001. évi népszámlálás
 www.mikrocenzus.hu – 2005. évi mikrocenzus
 www.europeansocialsurvey.org – European Social Survey

IRODALOM

- Andorka R. (2006): *Bevezetés a szociológiába*. Második javított és bővített kiadás. Szerk.: Spéder Zs. Osiris, Budapest.
- Iacovou, M. – Skew, A. J. (2011): Household composition across the new Europe: Where do the new Member States fit in? *Demographic Research*, 25: 465–490. <http://www.demographic-research.org/volumes/vol25/14/25-14.pdf>
- KSH (2004): *Népszámlálás 2001. 19. kötet: Családtípusok, családformák*. KSH, Budapest.
- KSH (2006): *Mikrocenzus 2005. 5. kötet: Háztartástípusok, családformák*. KSH, Budapest.
- Murinkó L. (2009): Elköltözés a szülői házból. In Spéder Zs. (szerk.): *Párhuzamok: Anyaországi és erdélyi magyarok a századfordulón*. KSH-NKI Kutatási jelentések 86, KSH NKI, Budapest: 107-131.
- Pongrácz Tné – Spéder Zs. (2003): Élettársi kapcsolat és házasság – hasonlóságok és különbségek az ezredfordulón. *Szociológiai Szemle*, 4: 55–75.
- Spéder Zs. (2006): Az európai családformák változottsága. Párkapcsolatok, szülői és gyermeki szerepek az európai országokban az ezredfordulón. *Századvég*, 3: 3–44.